

**ASPECTELE ETICO-JURIDICE ALE DEȚINUȚILOR CU DIZABILITĂȚI MINTALE ÎN  
SISTEMUL PENITENCIAR: ÎNTRE RESPONSABILITATE JURIDICĂ ȘI  
INTERVENȚIE CLINICĂ BAZATĂ PE DOVEZI**

**ETHICO-LEGAL ASPECTS OF PRISONERS WITH MENTAL DISABILITIES IN THE  
PENITENTIARY SYSTEM: BETWEEN LEGAL RESPONSIBILITY AND EVIDENCE-  
BASED CLINICAL INTERVENTION**

**Adriana PALADI**, dr. șt. filos., conf.univ.,  
USMF „Nicolae Testemițanu”,  
E-mail: [adriana.paladi@usmf.md](mailto:adriana.paladi@usmf.md)  
ORCID ID: [0000-0002-3655-0640](https://orcid.org/0000-0002-3655-0640)

**Irina BARBÎROȘ**, master în sănătate publică,  
Șef al Direcției medicale, comisar principal de justiție  
Administrația Națională a Penitenciarelor,  
E-mail: [i.barbirosh@anp.gov.md](mailto:i.barbirosh@anp.gov.md)  
ORCID ID: 0000-0002-9462-9613

**Irina BUNESCU**, master în științe ale educației,  
Medic infecționist, INVITRO Diagnostics  
Studentă anul I, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației,  
Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova,  
E-mail: [bunescu.irina@yahoo.com](mailto:bunescu.irina@yahoo.com)  
ORCID ID: 0000-0001-5181-0810

**Rezumat:** *Populația carcerală cu dizabilități mintale este extrem de vulnerabilă, având o prevalență ridicată a tulburărilor psihiatrice asociate cu multiple comorbidități. Etico-juridic, cadrul normativ (Legea nr. 114/2024, Codul de Executare, art. 289) obligă statul să asigure evaluare, tratament și protecție adecvată. Principiile etice ale non-maleficenței și protecției persoanelor vulnerabile orientează intervenția în situațiile de criză. Integrarea instrumentelor bazate pe dovezi — evaluarea riscului suicidar, protocoalelor clinice și intervențiile psihosociale — sunt esențiale*

*pentru asigurarea dreptului la sănătate în detenție, reducerea incidentelor critice și consolidarea reintegrării.*

**Cuvinte-cheie:** *dizabilități mintale, etică juridică, sănătate mintală, penitenciar, intervenții bazate pe dovezi, politici publice*

**Abstract:** *The prison population with mental disabilities is extremely vulnerable, with a high prevalence of psychiatric disorders associated with multiple comorbidities. From an ethical-legal perspective, the normative framework (Law no. 114/2024, Enforcement Code, art. 289) obliges the state to ensure appropriate evaluation, treatment, and protection. The ethical principles of non-maleficence and the protection of vulnerable persons guide intervention in crisis situations. The integration of evidence-based tools — suicide risk assessment, clinical protocols, and psychosocial interventions — is essential for safeguarding the right to health in detention, reducing critical incidents, and strengthening reintegration.*

**Keywords:** *mental disabilities, legal ethics, mental health, penitentiary, evidence-based interventions, public policies*

Deținuții cu dizabilități mintale constituie un subgrup cu nevoi complexe, caracterizat prin prevalențe ridicate ale tulburărilor psihiatrice asociaate cu comorbidități frecvente, influențate de factori precum traumele și consumul problematic de substanțe.

Din perspectivă etico-juridică, asistența acestor persoane este reglementată printr-un cadru normativ complex, care include Legea nr. 114/2024 privind sănătatea mintală, HG nr. 971/2023 privind Programul Național de Sănătate Mintală, Codul de Executare (art. 289) și Ordinul MJ nr. 343/2022 privind organizarea asistenței psihiatrice în penitenciare. Aceste acte stabilesc obligația statului de a asigura evaluarea, tratamentul, supravegherea și protecția, inclusiv transferul către instituții specializate în cazurile de iresponsabilitate penală.

Principiile etice ale protecției persoanelor vulnerabile și respectului demnității ghidează intervențiile în situații clinice critice. Implementarea abordărilor bazate pe dovezi din științele psiho-comportamentale (psihiatrie, psihologie) este crucială pentru optimizarea proceselor decizionale.

Integrarea instrumentelor validate științific — evaluarea riscului suicidal, protocoalele clinice și farmacoterapiei de menținere — asigură dreptul la sănătate în detenție, îmbunătățind managementul clinic, reducând incidentele critice și consolidând programele de reintegrare. Gradul de adaptare a sistemului la nevoile deținuților cu dizabilități reprezintă un indicator direct al maturității instituționale și al angajamentului față de standardele contemporane de sănătate mintală și protecție juridică.

**Concluzii:** Integrarea științei medicale și a dreptului este esențială pentru reforma penitenciară, prin aplicarea ghidurilor clinice și instruirea personalului. Prevenirea suicidului și gestionarea tulburărilor psihiatrice necesită intervenții multidisciplinare iar, când este cazul, alternative la detenție. Nivelul de protecție oferit deținuților cu dizabilități mintale indică maturitatea instituțională în garantarea drepturilor fundamentale.

#### **Referințe bibliografice:**

1. United Nations. *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York: UN, 2006.
1. United Nations General Assembly. *The Nelson Mandela Rules: Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners*. New York: UN, 2015.
2. Republica Moldova. *Codul de Executare*, adoptat prin Legea nr. 443-XIII din 24 decembrie 1995, art. 289. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995.

3. Parlamentul Republicii Moldova. *Legea nr. 114/2024 privind sănătatea mintală*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024.
4. Guvernul Republicii Moldova. *Hotărârea nr. 971/2023 privind Programul Național de Sănătate Mintală*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023.
5. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. *Ordinul nr. 343/2022 privind organizarea asistenței psihiatrice în penitenciare*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022.